

Jagen op *Japanse* prenten

Al ruim dertig jaar verzamelt Eline Wessels Japanse prenten. Een bijzondere collectie, met de focus op zeldzame houtsneden uit de eerste helft van de twintigste eeuw. Wessels toont de verzameling in een privémuseum aan de Keizersgracht, dat deze lente tien jaar bestaat.

TEKST: RENÉE STEENBERGEN FOTO'S: ARJAN BRONKHORST

Elise Wessels ontvangt in de tuinkamer van haar grachtenhuis, naast haar privémuseum aan de Amsterdamse Keizersgracht. In de dubbele achtertuin bloeit de Japanse kers uitbundig roze. 'Iets te vroeg', zegt Elise Wessels, want de opening van haar jubileumexpositie heeft ze pas over een paar weken gepland. Japanners vieren het bloeien van de kersenboom als een nationale feestdag die de lente aankondigt. Evengoed is het een mooi en feestelijk dubbel jubileum, eind april. Dan viert Wessels dat ze dertig jaar Japanse houtsneden verzamelt en tien jaar geleden haar privémuseum Nihon no hanga opende - de naam betekent letterlijk: Japanse prenten. Het is onopvallend gevestigd in een 17de eeuws grachtenhuis, waar je binnenkomt via het souterrain. Binnen valt op hoe goed de Amsterdamse schooldecoraties in dit monumentenpand samengaan met de sobere Japanse stijl waarin de renovatie is uitgevoerd; inclusief een theeceremonie-kamer waar het verfijnde ritueel soms nog wordt uitgevoerd. Een oase van kunst en contemplatie, middenin Amsterdam, dankzij particuliere verzamelaars. Het pand ernaast, waar Wessels zelf woont, heeft een 18de eeuwse stijkkamer met muziekinstrumenten geschilderd op het plafond. Hier organiseert zij concerten - de verzamelaar is ook een groot muziekliefhebber. »

Eigenzinnige keuzes

Elise Wessels verzamelt eigenzinnig en koos voor de moderne houtsneden gemaakt tussen voornamelijk 1900 en 1950, die een compleet nieuwe aanvulling zullen vormen op de collectie van het Rijks, waar ze een deel van de collectie aan schenkt. Haar liefde voor de houtsneden ontstond in de jaren tachtig, toen zij met haar toenmalige echtgenoot jaarlijks naar Japan reisde. 'De verfijnde cultuur maakte een immense indruk op me en ik ging zoeken naar kunstvoorwerpen die een uiting daarvan zijn.' Omdat veel antiquairs en veilinghuizen besloten werken, was het niet makkelijk als buitenlandse toegang te krijgen. Wessels en haar man begonnen met prenten van geisha's en landschappen. In deze meer traditionele houtsneden heeft de uitgever de centrale rol, hij zoekt kunstenaars bij een thema, bijvoorbeeld de heilige berg Mount Fuji of een serie *Bijin ga*, 'mooie vrouwen'. Soms bepaalde de kunstenaar alleen de kleuren in het traditionele ontwerp. Maar bij de *Sosaku hanga*, de creatieve prent die vanaf 1915 opkwam, houdt de kunstenaar het hele maakproces in eigen hand. Anders dan bij de klassieke prenten werkten deze kunstenaars niet meer in opdracht van uit-

(vorige pagina)
Yoshikawa Kanpō
(1894-1979), **Acteur Kataoka Gadō XII als Miyuki, 1923.** (Nihon no hanga, Amsterdam)

< **Kawase Hasui**
(1883-1957), **Winter in Arashi, 1923.** (Nihon no hanga, Amsterdam)

'IK VERZAMEL UIT HET HART EN HEB STEEDS MIJN EIGENVOORKEUREN GEVOLGD.'

gevers die de thema's bepaalden. De modernen maakten vrij werk, zodat ze meer een eigen, persoonlijke stijl en beeldtaal konden ontwikkelen. 'Veel spannender!', aldus een enthousiaste Wessels. Deze prenten zijn zeldzamer, omdat ze in kleine, niet-commerciële oplages werden gedrukt. Kunstenaars sneden zelf de houtblokken in de verschillende stadia, drukten ze af en verspreidden hun werk veelal in eigen kring. 'Juist de moderne drukken die weinig bekend waren, grepen me meteen. Toen ik zulke houtsnedes voor het eerst zag', wijst Wessels aan in haar

Yamamoto Kanae
(1882-1946), **Kleine baai in Bretagne, 1917.** (Nihon no hanga, Amsterdam)

Takehisa Yumeji
(1884-1934), **Vrouw met zwarte kat, 1920.** (Nihon no hanga, Amsterdam)

museum, 'wist ik dat ik mijn verzamelgebied had gevonden. Ik verzamel uit het hart en heb steeds mijn eigen voorkeuren gevolgd.' De door haar meest bewonderde en geliefde prentkunstenaar is Takehisa Yumeji, met zijn melancholische vrouwenportretten in een volkomen eigen stijl. Wessels vertelt hoe dit moderne genre destijds vooral werd beoefend door Japanse schilders die in aanraking waren gekomen met het Westen of daar gereisd hadden. In Europa zagen zij hoe juist de individuele stijl van een kunstenaar waarde geeft aan een kunstwerk. 'De creatieve prenten zijn soms rechtstreeks geïnspireerd door hun grote voorbeelden.' De verzamelaar blijft staan voor een geabstraheerd portret van een meisje met Bretonse kap: 'Hier zie je de directe invloed van Gauguin.' Doorgaans zijn deze houtsneden in kleine oplages gemaakt, terwijl die van voor 1900 konden oplopen tot 20.000 stuks en meer per prent.

Mede door hun zeldzaamheid zijn de creatieve houtsneden uit de periode 1910-1950 in het Westen nog nauwelijks bekend; de collectie van Wessels is de grootste op dit gebied buiten Japan. Dergelijke stukken hebben inmiddels prijzen die kunnen oplopen tot tienduizen- >>

den euro's. Veel van haar drukken tonen het moderne leven in Japans grote steden: straatbeelden met hoogbouw, auto's, spoorwegen, fabrieken, dansende en cocktails drinkende Japanse vrouwen met moderne kapsels. Die modernisering werd versneld na de grote aardbeving van 1923, toen veel van het oude Japan verloren ging. Trots toont Wessels het in de jaren twintig populaire damesblad Ladies' Graphics, waarvan zij als één van de weinigen alle jaargangen bezit; op iedere cover prijkt een authentieke, moderne prent. In haar collectie zitten ook traditioneel geproduceerde prenten, maar de klassieke thema's zijn modern uitgewerkt. Ze wijst naar *Tipsy* van Kobayakawa Kiyoshi, dat een vrouw in twinties-jurk toont: 'De 'mooie vrouw' werd vervangen door de *Mo ga*, de 'modern girl' die rookte en een vrijer leven leidde.'

Kennis delen

Na 20 jaar kwam het moment dat Elise Wessels de verzameling graag wilde delen met anderen. Die mogelijkheid diende zich aan toen twee grachtenpanden naast elkaar te koop kwamen. Zij startte haar eigen Stichting Für Elise, waaruit het privémuseum wordt gefinancierd. 'Daardoor kan het gratis opengesteld worden, op afspraak, en zo kan ik de collectie nog steeds uitbreiden. Ook wordt de parttime conservator uit dat fonds betaald.'

Toen ze het plan opvatte om een museum te stichten voor haar collectie, moesten hiaten gevuld worden: 'Toen werd het noodzakelijk om het beeld van de Japanse hout-

'HET BIJZONDERE VAN DEZE KUNST IS DAT HET MENSEN VAN ALLE LEEFTIJDEN AANSPREEKT'

snedes in de eerste helft van de 20ste eeuw te completeren, zodat een goed en consistent overzicht ontstond.' In overleg met haar conservator schafte ze daarom onder meer een cluster aan van de landschapsprenten van Kawase Hasui. 'Mijn persoonlijke smaak is minder glad en esthetisch, maar hij is een bepalende kunstenaar geweest voor de moderne prent dus moest hij erbij.' Een ander voorbeeld zijn de zogenaamde acteursprenten, waarin destijds beroemde Kabuki-spelers worden geportretteerd. Ze zijn qua functie vergelijkbaar met de foto's van vroege filmsterren die in dezelfde periode in het Westen zo populair waren. In 2009 opende Nihon no hanga, waar ze twee exposities per jaar samenstelt in overleg met haar conservator, de handelaar Chris Uhlenbeck. Hij zorgde ook voor de complete digitalisering, zodat alle drukken voor studenten en onderzoekers toegankelijk zijn. Want Japanse prentkunst heeft ook de belangstelling van veel

Kobayakawa Kiyoshi (1889-1948) *Tipsy*, uit de serie *Hedendaagse gewoontes*, 1930. (Nihon no hanga, Amsterdam)

Yamamura Kōka (Toyonari) (1885-1942), *Dansen in het New Carlton café in Shanghai*, 1924. (Nihon no hanga, Amsterdam)

jongeren, die via Japanse manga, film en literatuur geïnteresseerd zijn in de Japanse cultuur. De Rijksuniversiteit Leiden, de enige Nederlandse universiteit waar nog Talen en culturen van Japan wordt gedoceerd, kreeg de afgelopen jaren meer aanmeldingen dan ooit.

Inmiddels presenteerde Wessels ruim twintig exposities in haar museum, twee per jaar. Dat waren onder meer 'Feminine and Independent' over die moderne Japanse vrouw, met enkele jaren later de tegenhanger 'The male image'; een expositie over de techniek van het prenten maken, één over de invloed van het Westen op Japanse prentmakers, over stadsgezichten van modern Tokyo na 1923, één over landschappen en recent een tentoonstelling over dieren in prenten. Bij iedere expositie geeft ze een kleine, informatieve en full colour Engelstalige catalogus uit, zodat de kennis over deze Japanse kunstvorm verder verspreid wordt aan de hand van de schoonheid en veelzijdigheid van haar eigen collectie.

Kenners zeggen dat in Nihon no hanga de belangrijkste collectie prentkunst buiten Japan bijeen is gebracht. Wessels zelf is bescheidener: 'Mijn verzameling bestrijkt de periode 1910 tot 1950 en daarin heb ik inderdaad een aantal bijzondere clusters. Met name de kunstenaarsdrukken uit de jaren twintig zijn zeldzaam, mede door de aardbeving die Japan in 1923 trof en waardoor veel werk

verloren is gegaan.' Daarom is het belangrijk dat het museum ook onderzoekscentrum is, waar met de originelen gewerkt mag worden. Voor haar mecenaat werd zij in Nederland in 2013 koninklijk onderscheiden.

Wat beweegt Elise Wessels? Ze hoeft niet lang na te denken: 'Dertig jaar lang heb ik zo veel moeite gedaan om series compleet te maken en zeldzaam materiaal op te sporen. Omdat deze bijzondere prenten het waard zijn. En omdat ze nog heel veel mensen plezier kunnen geven. Dat is het bijzondere van deze kunst: ze spreekt mensen van alle leeftijden aan, dat merk ik ook in mijn museum.'

Een paar jaar geleden besloot zij om het grootste deel van haar tweeduizend stuks tellende collectie te schenken aan het Rijksprentenkabinet. Om dit te vieren, wijdde het Rijks in 2016 een grote tentoonstelling aan Wessels verzameling onder de titel 'Japan Modern'.

'Voordat ik tachtig word, schenk ik de kern van mijn verzameling. Het is mooi dat de belangrijkste stukken in het Rijksprentenkabinet komen, dan blijven ze bij elkaar en ze zullen hier goed verzorgd worden.' Het Rijks bezit nu een collectie Japanse prenten uit vooral de 19de eeuw, dus Wessels' schenking is een welkome aanvulling van de eerste helft van de 20ste eeuw. Daarnaast stichtte ze in 2013 een fonds op naam bij het Rijksmuseum om daar de Japanse prentcollectie aan te vullen. In de afgelopen »

jaren toonde Wessels ook delen van haar collectie in de befaamde Fondation Bauer in Genève, die een collectie Aziatische kunst beheert, en in de Fondation Custodia in Parijs. Bruiklenen uit haar collectie aan exposities gingen de hele wereld over, tot in Australië en Japan zelf. Ze hoopt nog eens een show van haar eigen collectie te kunnen maken in Japan of in New York, waar zij een appartementje heeft en het lokale muziekleven steunt met donaties.

Een betrokken mecenas

Want Elise Wessels is ook een groot liefhebber van opera en klassieke muziek. Zij is ook een grote mecenas in de internationale muziekwereld, waarvoor ze in 2016 de Angel Award ontving in New York. En ze stichtte meer dan tien fondsen op naam bij culturele instellingen in Nederland en in het buitenland. Vooral op het gebied van klassieke muziek en opera, maar ook bij enkele musea. 'Ik richt mij op muziek en kunstmusea omdat ik een liefhebber ben. Ik ben geen rationele geveer, ik ben een betrokkene.' Ze was al een regelmatige bezoeker van de begunstigde organisaties voordat ze donor werd - zoals de Metropolitan Opera in New York, het Holland Festival, Nationale Opera & Ballet en het Rijksmuseum. 'Als muziek- en kunstliefhebber reis ik ook naar operafestivals als Bayreuth en Glyndebourne, die steun ik ook', vertelt ze enthousiast. Daarnaast is zij begunstiger van de Cello Biënnale, het Concertgebouw en het Concertgebouworkest. Haar Für Elise Fonds helpt Japanse musici van dat orkest een beter instrument te krijgen.

***'IK BEN GEEN
RATIONELE GEVEER,
IK BEN EEN
BETROKKENE.'***

Over haar motieven zegt zij: 'Ik zag aankomen dat de tijden zouden veranderen. Cultuurfinanciering vind ik niet alleen een taak van de overheid, particuliere liefhebbers moeten hun verantwoordelijkheid nemen.' Wessels merkte dat de fondsenwerving hier nog in de kinderschoenen staat, 'maar de laatste tijd is de attitude van directies zeer verbeterd. Ze staan publiek en liefhebbers veel meer betrokkenheid toe en zijn benaderbaar.' Geven brengt haar ook iets: 'Bijzondere ontmoetingen met bevlogen makers. Zo kom je heel dicht bij de kunst en begrijp je die steeds beter.' Ze benadrukt dat geld maar een middel is. 'Het doel is, met zijn allen - ook kleine gevers zijn onmisbaar - het hoge niveau van de kunst in Nederland in stand te houden.' Elise Wessels weet nu al dat ze na de schenking van een deel van haar collectie aan het Rijks nog doorgaat met verzamelen en het privémuseum: 'Dan is de kluis een stuk leger. Dus is er weer ruimte voor aanwinsten!', zegt zij lachend. 'Ik ben en blijf vooral een verzamelaar.' «

Koizumi Kishio (1893-1945), De oever bij de Sukiya brug, uit de serie Honderd gezichten op het grootse Tokyo in de Shōwa periode, 1934. (Nihon no hanga, Amsterdam)

Azechi Umetarō (1902-1999), Regen, uit de serie Jaarkalender voor Nissan, 1957. (Nihon no hanga, Amsterdam)

> Itō Shinsui (1898-1972), Wenkbrauwpotlood, 1928. (Nihon no hanga, Amsterdam)

Kawanishi Hide (1894-1965), December-Oudjaar in Motomachi, uit de serie Gezichten op Kobe in de twaalf maanden, 1931. (Nihon no hanga, Amsterdam)

Museum Nihon no hanga
Keizersgracht 586, 1017 EN Amsterdam.
Museum Nihon no hanga is vrij toegankelijk en op 3, 4, 5, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 24, 25 mei open van 12 tot 16 uur. Aanmelden voor groepen via de website.
Jubileumexpositie: 30 jaar verzamelen en 10 jaar Nihon no hanga.
www.nihon-no-hanga.nl

Elise Wessels (1943)
Verzamelaar van 20ste eeuwse Japanse prenten en oprichter van de Stichting Für Elise en het privémuseum Museum Nihon no hanga voor Japanse prenten uit begin 20ste eeuw. Het merendeel van deze collectie wordt vóór 2023 geschonken aan het Rijksmuseum. Wessels stelde vijftien fondsen op naam in bij binnen- en buitenlandse kunstorganisaties, onder meer bij het Rijksmuseum Amsterdam, het Concertgebouworkest en de Metropolitan Opera New York. Zij is lid van de Board of Governors van het Holland Festival.